

*Afanys, treballs i atzars d'en Pere Fàbrega
per saber si va ser primer l'ou o la gallina*

El 14 de març de l'any 1874 s'esdevingué la batalla de Toix, decisiva per a la caiguda d'Olot a mans dels carlins. Des de les seves posicions a Castellfollit de la Roca, havien detectat la maniobra flanquejant dels liberals, comandats per Eduard Nouvilas, que des de Besalú pretenien fer allò que avui en diríem un *by-pass* per Tortellà i Montagut, i via Sant Joan les Fonts arribar a Olot tot esquivant el perillós congost basàltic. Aleshores, Savalls el llegendari va enviar un escamot a interceptar-los, amb Galceran de Sadernes al capdavant, gran coneixedor del terreny a l'inrevés que el pobre Nouvilas, que era de la Corunya tot i que de família de Castelló d'Empúries¹. La batussa es va decidir en poques hores, i va servir en safata l'entrada dels carlins a la capital de la Garrotxa.

De seguida, van muntar una administració, amb la Diputació General de Catalunya a Sant Joan de les Abadesses, i les forces vives olotines s'hi van sumar amb entusiasme, potser contingut, però entusiasme al capdavant. No serà sobrer recordar aquí que els dits liberals eren els republicans, aquells presidits fugaçment per qui va plegar amb el millor argument de la història contemporània: “Senyors, n'estic fins als collons de tots nosaltres”.

Estanislau Figueras, l'home

Bé, resulta que entre els adeptes al nou règim hi havia el notari Gustau Tufarer, de família de fedataris des que Carles d'Homs, Senyor de Cruilles els havia atorgat en emfiteusi la Notaria i Escrivania de les Valls d'en Bas i Hostoles cent vint-i-dos anys abans. Però el notari, perspicaç, aviat s'adonà que la cosa no pintava bé, i en previsió d'allò que podia venir (i que, en efecte, vingué), començà a cercar una sortida prop del cònsol de Perpinyà per a ell, família, i escriptors, macips i servents que d'ell depenien. Però la incertesa campava per totes bandes: La República no arribaria a final d'any, i la sorpresa fou que via pronunciament militar —*por supuesto*— la succeís la restauració d'aquella mateixa dinastia que tot just sis anys abans havien foragitat al crit de “*Abajo los Borbones!*”.

La tercera guerra carlina va acabar definitivament a finals de febrer de 1876, quan el pretendent Carles VII travessà el pont d'Arnegi, a Luzaide (en espanyol Valcarlos, però és per Carlemany), i pronunciava per a la posteritat la famosa frase: “*Volveré!*”, que després altres insignes militars havien de copiar (afusellar?) de forma innoble. Contra tot pronòstic però, els vencedors —successivament partidaris, en tres anys, d'Amadeu I, de la República i d'Alfons XII, ja m'explicaràs tu— no varen fer sang, i la restauració dinàstica es va produir

---

¹ Fins ara no ens ha estat possible confirmar que un descendent d'aquest General fos el destinatari del famós epigrama d'un altre eximi fill de Castelló d'Empúries, el poeta Carles Fages de Climent, qui, al·ludint a uns presumptes problemes erèctils de l'individu, va deixar escrit: “La titola d'en Nouvilas / és una lot sense piles”

“a través del entendimiento y la concordia”, tal qual. Per exemple, als soldats que van depositar les armes se'ls va oferir la insòlita possibilitat d'integrar-se en l'exèrcit governamental, amb manteniment de tots els rangs i honors. Tanmateix, val a dir que pocs ho van acceptar.

Entre que no hi va haver repressió i que el cònsol perpinyanès no va acabar de concretar res, en Tufarer es va quedar a veure-les venir a la casa pairal de Sant Privat. Però un jove pixatinters de sang calenta que havia llogat d'una masia de la Vall de Bianya no ho va veure igual. És clar que en Pere Fàbrega, que així es deia, com a integrant de la partida d'en Galceran de Sadernes el 1874, havia comès malvestats hòrrides al Toix, particularment contra veïns d'Argelaguer que s'havien afegit voluntaris a les tropes d'en Nouvilas per menar-los pel camí de Sant Joan les Fonts. Així és que li va demanar una carta de presentació a misser Tufarer i aquest la hi va donar, dirigida ni més ni menys que a en Francesc Savalls, que sa, estalvi i absolt, s'havia instal·lat a Niça, d'on era filla la seva dona, Mme. Antoinette Vivaudo.

En Savalls era, sens dubte, un home de personalitat complexa. Totes les fonts conclouen que l'antic Capità General de Catalunya era un tipus alhora generós, milhomes i atrabiliari que “blasfemava com un federal i renegava com un carreter”, i que sovint experimentava atacs d'ira que el podien arribar a “tirar per terra llençant escopinades”. Sigui com sigui, a la Provença havia muntat un pròsper negoci d'exportació de vins dels *vignerons* de Castèunòu dau Papa M. Perrin de Beaucastel i M. Labeau de Jean². Quan aquell bordegès es va presentar al magatzem tremolant de cames amb la carta del notari als dits, en Savalls, que no era sinó un sentimental mal educat, el va acollir immediatament, i, com que en Fàbrega va resultar espavilat, al cap de poc ja se l'havia mig afillat.

Però en Fàbrega era el cul d'en Jaumet, i un parell d'anys després va sentir l'impuls d'anar a París, aprofitant que Mme. Vivaudo de Savalls coneixia M. Bouilhet, nebot i cunyat (!) i hereu del famós argenter Christofle. Mesos després de rebre en Fàbrega, en Bouilhet es va adonar que, en efecte, era un esmolet, i el va enviar cap a Sant Petersburg perquè aprengués el nou procés de la galvanoplàstia, que aleshores causava forrolla entre el gremi. Un cop instal·lat a la ciutat imperial, va entrar en contacte amb els químics i orfebres més refinats, i, a partir dels coneixements de les tècniques d'encastar, esmaltar i damasquinar que havia après Chez Christofle, i òbviament el domini adquirit de la galvanoplàstia, va rumiar i rumiar durant les nits blanques de 1883 sobre l'aplicació de tot plegat a un nou concepte de joia singular. I va trobar la inspiració pels volts de Corpus Christi, pensant en casa seva, en el veïnat de Llocalou³: faria ous, és clar, ous. Ous! Una forma perfecta, apta per treballar-la de múltiples maneres. Va imaginar una closca feta de metall noble —or, plata o platí, i prou—, que esmaltaria i hi encastaria pedres precioses (robins, maragdes, safirs...) i minerals (jaspí, jade, malaquita...). Un excés fregant el deliri, per ser francs.

² Els successors del primer segueixen elaborant vins excel·lents: en tenen uns quants qualificats amb 99 i 100 punts a la guia Parker; els del segon es van acabar decantant per la consultoria, divulgació (i degustació) del món del vi, i actualment compten amb poderoses ramificacions a la Borgonya, la Champagne, el Duero, Bayreuth i Bossòst.

³ Joan Coromines afirma que el nom originari és Cloca-l'ou, car és “terra de molt d'aviram”(DECat, V, p. 241), en què el “cloca” es referiria naturalment a la gallina que vol covar els ous. Avui, els nadius en diuen “Lloclou”

Prudentment aconsellat per raons pressupostàries, va arrencar amb una producció limitada i oval de petites peces com penjolls, agullers, o recipients per guardar-hi rapè o un tantet de vodka. L'èxit fou espaterrant, i els ous del de Llocalou van causar furor entre l'alta societat fins que, ineluctablement, la brama va arribar a la Cort imperial. El Príncep Tòlstoi el va cridar a Palau i li va encarregar un ou mai vist: d'un pam de llarg, i practicable per poder amagar-hi un regal sorpresa. Alexandre III, Emperador i Autòcrata de totes les Rússies, Rei de Polònia i Gran Duc de Nijni-Nóvgorod (entre altres distincions), tenia intenció de fer un regal magnífic a la Tsarina Maria Fiódorovna Romànova, Dagmar de Dinamarca. El Tsar volia obsequiar-li la Pasqua amb un present tradicional danès, l'ou, i per això, quan va saber de l'existència dels ous d'en Fàbrega, va sentir una epifania. Li'n van demanar un "*échantillon*", perquè Sa Altesa Imperial pogués estar-ne ben segur, i un cop examinats amb tot detall per Prínceps, Boiars i Hospodars, de seguida van tancar el tracte.

Però en Fàbrega era tan audaç com llest (dit vulgarment, era més puta que bonic). Lluny de precipitar-se, va fer un vaitot: en lloc d'exhibir totes les seves habilitats tècniques, va anar-se'n a l'altra punta, i feu un simple ou d'or cobert d'esmalt blanc mat, talment un ou de gallina. Però a dins, un rovell d'or esfèric amagava a l'interior una gallina també daurada amb ulls de robí, que s'obria per la cua i permetia descobrir dues sorpreses més: una rèplica d'or i diamants de la corona imperial amb un penjoll de robí suspès amb una cadena a dintre.

"Primer ou amb gallina". Museu Fabergé (St. Petersburg)

No queda clar si a la Tsarina li va recordar Dinamarca poc o molt, però és segur que se'n va enamorar, i de resultes, van signar una mena de contracte-programa per encarregar-li un ou cada any. A l'hora de redactar-lo, en Fàbrega, conscient de la fascinació que Rússia sentia per la cultura francesa, va fer-se lleugeres adaptacions del nom, i es va autoanomenar Pierre (per ell) Charles (pel Pretendent) Gustave (pel Notari) Fabergé (o Faberge).

D'aquesta manera inopinada, havia nascut un mite de la joieria –i el màrqueting– mundials.

I vet aquí un gat, i vet aquí un gos, aquest conte ja s'ha fos.